

בית המשפט המחוזי בירושלים

הפ"ב 18012-02-18 אורינוג נ' ראטה
הפ"ב 65448-02-18 ראטה נ' לייב אורינוג

תיק חיצוני:

בפני כבוד השופט אביגדור דורות

המבקש בהפ"ב 18012-02-18 יהודה לייב אורינוג
ע"י ב"כ עו"ד ישראל פרידמן

נגד

המשיבה
ברכה ראטה
ע"י ב"כ עו"ד גלעד ברבי

המבקשת בהפ"ב 65448-02-18 ברכה ראטה
ע"י ב"כ עו"ד גלעד ברבי

נגד

המשיב
יהודה לייב אורינוג
ע"י ב"כ עו"ד ישראל פרידמן

חקיקה שאוזכרה:

[חוק הבוררות, תשכ"ח-1968: סע' 20, 20\(ב\), 24, 27](#)

ספרות:

[אורי גורן, בוררות \(נבו, 2018\)](#)

[ישראל שמעוני, אופק חדש בבוררות \(מהד' 2, 2014\)](#)

מיני-רציו:

* לא קיים בענייננו פסק בוררות כלל ועיקר באשר המסמך שנחזה להיות פסק בוררות אינו עולה בקנה אחד עם הוראת סעיף 20 לחוק הבוררות. הטענה החלופית, על פיה יש להורות על ביטול הפסק על פי אחת העילות הקבועות בסעיף 24 לחוק הבוררות, איננה יכולה להישמע, משזו הוגשה באיחור. התוצאה היא שאין לאשר את הפסק ואין לבטלו. הבקשה שעניינה "התנגדות לאישור הפסק" מתקבלת.

* בוררות – פסק בורר – חתימתו

* בוררות – פסק בורר – תיקונו

* בוררות – פסק בורר – קיומו

* בוררות – פסק בורר – ביטולו

בקשה לאישור פסק בוררות שניתן בידי בית הדין לממונות שליד הרבנות הראשית בירושלים, הקובע חיוב ע"ס 7,441 דולר, שהגיש הזוכה עפ"י פסק הבוררות (להלן: המשיב) ובקשה להתנגדות לאישור פסק בוררות ו/או ביטול פסק בוררות הנ"ל שהגישה החייבת עפ"י פסק הבוררות (להלן: המבקשת). לטענת המבקשת, אין מדובר ב"פסק בוררות" שכן בתחתית הפסק מופיעים שמותיהם של שני דיינים בלבד (מתוך שלושה) והוא אינו חתום אף לא על ידי אחד מהם לחלופין טענה המבקשת לעילות ביטול לפי סעיף 24 לחוק.

ביהמ"ש המחוזי פסק שאין לאשר את הפסק ואין לבטלו מהטעמים הבאים:

בכל הנוגע לטענת המבקשת כי אין בפנינו פסק בוררות, מאחר ואף אחד מהבוררים לא חתם על הפסק, ביהמ"ש מציין שלושה מצבים רלבנטיים שנדונו בפסיקה: המצב הראשון, נדון ברע"א 3716/18 העוסק בפסק בוררות בבוררות זבל"א עליו חתמו שני בוררים מתוך שלושה, כאשר חתימתו של הבורר השלישי (מטעם אחד הצדדים) לא הופיעה על גבי המסמך שכותרתו פסק בוררות. ביהמ"ש המחוזי קבע כי העדר חתימת הבורר השלישי, ללא ציון בפסק הבוררות כי הוא אינו יכול או אינו רוצה לחתום, מהווה ליקוי מהותי שאינו עונה על דרישות סעיף 20 לחוק הבוררות, העוסק בדרישות החיצוניות אותן נדרש לקיים פסק בוררות על מנת שיהא בעל תוקף. ביהמ"ש העליון דחה את בקשת רשות הערעור וקבע כי לא נפל פגם בהחלטה להשיב את ההליך לבוררים. משנמצא כי לפסק הבוררות אין תוקף, צדק ביהמ"ש שביכר את האפשרות שלא לאיין את הליך הבוררות ולהשיבו לדיון לפני הבוררים, וזאת על פני ביטולו.

המצב השני שנדון ברע"א 1730/12 בעניין רוזנצוויג, נוגע לפסק בוררות שנחתם על ידי בורר אחד בלבד (אב בית הדין) מתוך שלושה בוררים. בשלב מאוחר יותר צורפו חתימותיהם של שאר הבוררים וזאת לפני המועד בו הוגש פסק הבוררות לאישור. כיוון שהפגם כבר תוקן לא היה צורך להחזיר את הפסק לבוררים ואולם ביהמ"ש ציין כי המצאת הפסק בלא שהיה חתום בידי כל הבוררים מהווה פגם חמור בפסק הבוררות. נקבע כי פגם זה ניתן לעתים לתיקון ולא יהיה בו תמיד – כשלעצמו – כדי להביא לפסילת פסק הבוררות. באותו מקרה אב בית הדין חתם על פסק הבוררות בטרם הומצא לצדדים וחלף זמן קצר בין מועד זה לבין המועד בו חתמו על הפסק כל הבוררים שדנו בתיק. בהתאם, נקבע כי צדק ביהמ"ש המחוזי כאשר דחה את בקשת הביטול. עוד נקבע שם, כי במסגרת בחינת סוגית החזרת הפסק לבוררים, על ביהמ"ש להידרש למספר היבטים ובהם זהות הגורם שחתם על פסק הבוררות. בהקשר זה נקבע כי "לא ניתן לקבל מצב בו מזכיר בית הדין הוא שחתם על פסק הבוררות במקום הבוררים שדנו בתיק"

בה"פ (ת"א) 1454/91 בעניין דבקרופ נדון פסק שנחתם על ידי בורר אחד מתוך שלושה. ביהמ"ש המחוזי קבע כי היות והפסק נחתם על ידי בורר אחד בלבד ולא על ידי רוב הבוררים, הרי שלאור סעיף 20 לחוק הבוררות, יש ממש בטענה כי אין מדובר בפסק בוררות. ביהמ"ש הזכיר את האפשרות של החזרת הפסק לבוררים על מנת להשלים את החסר בחתימות וקבע כי החלטה כזו הייתה ראויה, לולא הושלם החסר והומצא פסק בוררות החתום על ידי שלושת הבוררים, תוך תיקון הפגם בדיעבד.

בסיטואציה השלישית שנדונה בפסיקה, פסק הבוררות לא נחתם על ידי אף אחד משלושת הבוררים (ה"פ (י-ס) 6375/07 בעניין הזית). במקרה זה נדון פסק בוררות אשר נחתם על ידי מזכירות בית הדין

בשם בית הדין. בעל הדין שביקש לאשר את הפסק הגיש העתק של הפסק בתוספת חתימתם של שלושת הדיינים שדנו בבוררות. לא הייתה מחלוקת שחתימות הבוררים הוספו זמן רב לאחר שנערך המסמך בלא שצוין תאריך החתימה. בעקבות כך נקבע כי בנסיבות אלה אין מדובר בפסק בוררות בר תוקף הניתן לאישור. ביהמ"ש קבע כי לאור המסקנה שאין בפניו פסק בוררות בר תוקף, אין לקבוע כי בקשת ביטול הפסק כפופה למועדים הקבועים בסעיף 27 לחוק הבוררות. משום כך נדחתה הטענה כי הבקשה הוגשה באיחור.

ביישום לענייננו נמצא שלא קיים בענייננו פסק בוררות כלל ועיקר באשר המסמך שנחזה להיות פסק בוררות אינו עולה בקנה אחד עם הוראת סעיף 20 לחוק הבוררות. הוא אינו נושא חתימת אף אחד מן הבוררים ובנוסף, לא רק שלא מופיעות בו חתימותיהם של רוב הבוררים שנתנו את הפסק, כפי שסעיף 20 לחוק הבוררות מאפשר בתנאי שהובהר בפסק מדוע לא חתם עליו הבורר השלישי, אלא שמופיעים בסופו שמות שני בוררים בלבד. שמו של הבורר השלישי נעדר כשלחסר זה לא ניתן כל הסבר. החתימה היחידה המופיעה על גבי "הפסק" הינה של מזכירות בית הדין. בנוסף, אין בפנינו פסק בוררות שנחתם בדיעבד על ידי שלושת הבוררים. ההחלטה המאוחרת מיום 24.12.17 שנחתמה על ידי שלושת הבוררים איננה מהווה פסק בוררות מדובר בהחלטת המשך לפסק הבוררות, בעניין אכיפתו. בנסיבות אלה, המסקנה היא כי לא קיים פסק בוררות שניתן לאשרו, כפי שביקש המשיב.

המבקשת הגישה כתב טענות אחד, שבו טענה כי אין מדובר ב"פסק בוררות" ובו אף טענה כי קיימות עילות לביטול הפסק. בכך פעלה, בהתאם להמלצת ביהמ"ש העליון ברע"א 2488/14 בעניין יוסטר כי "בדרך זו ייחסך הפיצול המיותר של הטענות לשני כתבי בית הדין, וכך גם יימנע בעל הדין מהסיכון שתיטען נגדו בהמשך הטענה כי חלף המועד להגשת בקשה לביטול פסק הבוררות, כפי שקרה במקרה דנן".

יחד עם זאת, המסמך המרכז את טענות המבקשת הוגש כ-4 חודשים ממועד מתן "הפסק", לאחר שחלף המועד להגשת בקשת ביטול לפי סעיף 27 לחוק הבוררות. בכך איבדה המבקשת את זכותה לטעון את טענותיה לפי סעיף 24 לחוק הבוררות, מאחר ולא הוגשה מטעמה בקשה להארכת מועד ולא נטען על ידה כי קיימים טעמים מיוחדים להארכת המועד. בעניין יוסטר נקבע כי יש הכרח בהקפדה על המועדים שנקבעו בחוק להגשת בקשה לביטול פסק בוררות: על כן, טענתה החלופית של המבקשת, על פיה יש להורות על ביטול הפסק על פי אחת העילות הקבועות בסעיף 24 לחוק הבוררות, איננה יכולה להישמע.

אשר על כן, לא ניתן לאשר את "פסק הבוררות", שנושא שמות של שני בוררים בלבד ושאינו חתום על ידי אף אחד מהם וזאת, למרות ההחלטה המאוחרת מיום 24.12.17 הנוגעת לאכיפת הפסק שנחתמה על ידי שלושת הבוררים. ההחלטה האמורה אינה מבהירה מדוע שמותיהם של שני בוררים בלבד מופיעים על גבי "הפסק" הבלתי חתום ואין ודאות לגבי משמעות "פסק" זה והסכמת כל הבוררים לתוכנו. בנסיבות אלה, יוחזר העניין לבוררים, אשר, ככול שה"פסק" מיום 31.10.17 היה מקובל על שלושתם, יחתמו עליו כולם, בצירוף תאריך החתימה. החל ממועד החתימה, יתחיל מרוץ הזמן להגשת ערעור בפני בית הדין הגדול לערעורים וככול שהערעור יידחה, יחל מרוץ הזמן (ממועד החתימה) להגשת בקשת ביטול לפי סעיף 24 לחוק הבוררות.

סוף דבר: הבקשה שעניינה "התנגדות לאישור הפסק" מתקבלת. התוצאה היא שאין לאשר את הפסק ואין לבטלו. על המשיב לשאת בהוצאות המבקשת ובשכר טרחת עו"ד בסכום כולל של 3,000 ₪.

פסק דין

לפניי בקשה לאישור פסק בוררות (הפ"ב 18012-02-18) שניתן ביום 31.10.17 על ידי בית הדין לממונות שליד הרבנות הראשית והמועצה הדתית בירושלים, בגדרו חויבה הגב' ראטה (להלן: "המבקשת") לשלם למר אוריינג (להלן: "המשיב") סך של 7,441 דולר. כמו כן לפניי בקשה לביטול פסק הבוררות הנ"ל (הפ"ב 18012-02-18), שהגישה המבקשת נגד המשיב. הדיון בתובענות הנ"ל אוחד.

רקע וטענות הצדדים

1. בעקבות חתימת הצדדים על שטר בוררות בנוגע לחלוקי הדעות והתביעות ההדדיות שביניהם, ניתן ביום 31.10.17 פסק בוררות, על פיו על המבקשת לשלם למשיב סכום השווה לשני שלישי מיתרת החוב על פי רשימה שכונתה בפסק הבוררות "רשימת פירעונות".
2. ביום 28.2.18 הגישה המבקשת ערעור על פסק הבוררות בפני בית הדין הגדול לערעורים שעל יד המועצה הדתית בירושלים. בערעור נטען כי המחלוקת הייתה בין המשיב לבין עמותה בשם שומרי אמונים. נטען כי מדובר בחוב של העמותה ולא של המבקשת.
3. בד בבד עם הגשת הערעור הנ"ל עתרה המבקשת לבית משפט זה בבקשה שכותרתה – "בקשה להתנגדות לאישור פסק בוררות ו/או ביטול פסק בוררות". בבקשה נטען כי לא ניתן כל פסק בוררות שכן בתחתית הפסק מופיעים שמותיהם של שני דיינים בלבד והוא אינו חתום אף לא על ידי אחד מהם.
4. בבקשת הביטול מטעם המבקשת נטען כי היא שחתמה על שטר הבוררות ולא העמותה, אף שמדובר במחלוקת כספית שבין העמותה לבין המשיב. נטען כי כתוצאה מכך המבקשת חויבה בחיוב לא לה, כפועל יוצא מהבלבול שנוצר בבית הדין בין האישיות המשפטית של העמותה לאישיות המשפטית של המבקשת. עוד נטען בבקשה כי יש לדחות את בקשת המשיב לאישור פסק הבוררות, שכן יש לאפשר למבקשת למצות את הליך הערעור שהגישה לבית הדין הגבוה לערעורים. לטענת המבקשת, מאחר ופסק הדין איננו חתום על ידי הבוררים, ובלעדי חתימת הקיום, אין פסק בוררות, הרי שטרם החל המועד הקבוע בחוק להגשת בקשה לביטול פסק בורר.
5. לטענת המשיב, גם בפני הבוררים העלתה המבקשת את טענתה כי אין היא חייבת בחוב באופן אישי, אולם הבוררים דחו את טענתה וקבעו כי המחלוקת הינה בינה לבין המשיב ולא בין המשיב לבין העמותה. עוד נטען, כי הערעור שהגישה המבקשת לבית הדין הגדול לערעורים נדחה. אשר לעניין העדר החתימות, הפנה ב"כ המשיב את תשומת הלב להחלטת הבוררים מיום 24.12.17, בגדרה נקבע כי פסק הבוררות בתוקף וכי על המבקשת לקיים את פסק הבוררות.

6. במהלך הדיון שהתקיים ביום 13.3.19 הוגש פרוטוקול מהדיון בבית הדין שבו נדונה השאלה האם המבקשת קיבלה הלוואה אישית או שהכספים נשוא המחלוקת הגיעו לעמותה. כמו כן הוגש צילום של כרטיס הכוללת סכומים בשקלים ובדולרים, כאשר על גבי אותו עמוד מופיעה קבלה שבה המבקשת מאשרת כי היא חייבת לחמיו של המשיב 23,000 דולר ו-15,000 ₪.

דיון והכרעה

7. על פי שטר הבוררות, לא ניתן לערער על פסק הדין של בית הדין בפני ההרכב שדן בו, או בפני כל הרכב אחר או בפני כל ערכאה שיפוטית אחרת, למעט בית הדין הגבוה לערעורים שעל יד המועצה הדתית, בכפוף לתנאים הקיימים. כאמור לעיל, המבקשת הגישה ערעור לבית הדין הגדול לערעורים וזאת ביום 28.2.18.

8. טענת המשיב כי הערעור נדחה מבוססת על החלטה מיום 4.3.18 שניתנה על ידי שלושת הבוררים ובגדרה נקבע כך:

"מאחר ועברו כמה חודשים מזמן קבלת הפסק לא ניתן לקבל את הערעור כפי שידוע לעורך דין המלומד".

בהקשר זה טוען ב"כ המבקשת כי החלטה זו התקבלה על ידי הבוררים ובניגוד לאמור בשטר הבוררות, לפיו לא ניתן לערער על פסק הדין בפני ההרכב שדן בו או בפני כל ערכאה שיפוטית אחרת, למעט בית הדין הגבוה לערעורים. בהתאם לכך, נטען כי ההחלטה לפיה לא ניתן לקבל את הערעור התקבלה על ידי בית הדין לממונות, שלא היה מוסמך לקבלה, ומכאן שלא ניתנה למבקשת האפשרות למצות את הליך הערעור. לא הוברר במהלך הדיון, מהו המועד, על פי הכללים הנוהגים בבית הדין הגדול לערעורים, להגשת ערעור ובהתאם לכך, לא הוברר אם אכן חלף המועד להגשת הערעור. מכל מקום, נראה על פניו כי הבוררים לא היו מוסמכים לקבל את ההחלטה, לאור לשונו המפורשת של שטר הבוררות, השוללת מההרכב שדן בבוררות את הסמכות להידרש לערעור.

9. בכל הנוגע לטענה כי אין בפנינו פסק בוררות, מאחר ואף אחד מהבוררים לא חתם על הפסק, ראוי לציין כי בפסיקה נדונו שלושה מצבים הרלבנטיים לענייננו. המצב הראשון שנדון הוא פסק בוררות עליו חתמו שני בוררים מתוך שלושה, כאשר חתימתו של הבורר השלישי לא הופיעה על גבי המסמך שכותרתו פסק בוררות. ענין זה נדון ברע"א [3716/18 עמותת אהל לאה ואח' נ' ברלין ואח'](#) [פורסם בנבו] (29.5.18). באותו מקרה מדובר היה בבוררות זבל"א כאשר פסק הבוררות נחתם על ידי הבורר מטעם המבקשים והבורר השלישי ואילו חתימתו של הבורר מטעם המשיבים נעדרה מהפסק, מבלי שצוין כי הדבר נבע מחוסר יכולתו או חוסר רצונו, כמצוות [סעיף 20 לחוק הבוררות](#), התשכ"ח-1968 (להלן: "חוק הבוררות"). בית המשפט המחוזי קבע כי העדר חתימת הבורר השלישי, ללא ציון בפסק הבוררות כי הוא אינו יכול או אינו רוצה לחתום, מהווה ליקוי מהותי שאינו עונה על דרישות [סעיף 20 לחוק הבוררות](#), העוסק בדרישות החיצוניות אותן

נדרש לקיים פסק בוררות על מנת שיהא בעל תוקף. בית המשפט העליון דחה את בקשת רשות הערעור וקבע כי לא נפל פגם בהחלטה להשיב את ההליך לבוררים. נקבע כדלקמן:

"כאשר מדובר בהרכב בוררים, מצא המחוקק לנכון להקל בדרישת החתימה באמצעות מתן אפשרות לחתימה על ידי רוב בלבד, אולם נלווית לכך דרישה חד-משמעית להתייחסות בפסק הבוררות להיעדר חתימת הבוררים הנותרים. הוראת סעיף 20 לחוק היא יסודית ומהותית (וראו: [ישראל שמעוני, דיני בוררות אופק חדש בבוררות](#), 493-494 (מהדורה שניה מורחבת, 2014)), ועניינה בהבחנה בין פסקי בוררות שלמים לבין פסקים שאינם שלמים, הניתנים לשינוי על פי שיקול דעתם של הבוררים (ענין מפרם, פסקה 33; אורי [גורן, בוררות](#), 227 (2018)). פסק הבוררות מושא הבקשה שלפני חתום כאמור על ידי שני בוררים ונעדר התייחסות לסיבה להיעדרה של חתימת הבורר השלישי. על כן ונוכח האמור, אין לפנינו פסק בוררות הממלא אחר דרישת סעיף 20 לחוק. מכאן, מתבקשות שתי מסקנות הרלוונטיות לענייננו: האחת, שלבית המשפט אין סמכות מכוח סעיף 22(ד) לתקן או להשלים את פסק הבוררות, כטענת המבקשים, שכן סמכות זו מתגבשת בעת שקיים פסק בוררות; השנייה, שהרכב הבוררים רשאי לערוך שינוי או להשלים את פסק הבוררות."

בית המשפט דן בשאלה האם השבת ההליך לבוררים נעשתה בסמכות. נקבע כי הסמכות להשיב את ההליך לבוררים אינה נובעת [מסעיף 20\(ב\) לחוק הבוררות](#), הואיל ואין מדובר בביטול פסק בוררות מפאת בקשת ביטול. בית המשפט קבע כך (פסקה 9):

"בית המשפט הוא זה אשר לעתים ממנה את הבורר; הוא זה המאשר את פסק הבורר; הוא זה אשר יכול לבטל את פסק הבורר; הוא זה היכול להושיט לבורר סמכויות עזר; הוא זה היכול להחזיר לבורר את פסקו כדי להשלימו, לתקנו או להבהירו. פשיטא אפוא, כי בית המשפט מוסמך להודות לבורר במקום שבו טרם סיים את מלאכתו כדבעי, שיעשה כן. ולא למותר לציין כי החלטה מעין זו של בית המשפט עולה בקנה אחד עם המגמה הכללית לקיים הליכי בוררות ולא לבטלם. על כן, משנמצא כי לפסק הבוררות אין תוקף, צדק בית המשפט שביכר את האפשרות שלא לאיין את ההליך הבוררות ולהשיבו לדיון לפני הבוררים, וזאת על פני ביטולו."

10. המצב השני שנדון בפסיקה, נוגע לפסק בוררות שנחתם על ידי בורר אחד בלבד מתוך שלושה בוררים. מצב זה נדון [ברע"א 1730/12 וולנר נ' רוזנצווייג](#) [פורסם בבנו] (8.5.12) (להלן: "עניין רוזנצווייג"). באותו עניין נדונה בקשה לבטל פסק בוררות שניתן בידי בית הדין לממונות שליד הרבנות הראשית בירושלים, הוא הגוף שדן במחלוקת בין הצדדים בענייננו. באותו מקרה הומצא לצדדים פסק בוררות שנחתם על ידי אב בית הדין בלבד. בשלב מאוחר יותר צורפו חתימותיהם של שאר הבוררים וזאת לפני המועד בו הוגש פסק הבוררות לאישור. בהחלטת בית

המשפט העליון (כב' השופט י' דנציגר) צוין [סעיף 20 לחוק הבוררות](#), על פיו בבוררות בפני בוררים אחדים, די בחתימת רובם אם צוין בפסק ששאר הבוררים אינם יכולים או אינם רוצים לחתום עליו. בית המשפט ציין כי אפשר כי כאשר פסק בוררות לא נחתם על ידי רוב הבוררים, ניתן יהיה להחזירו אל הבוררים להשלמת החסר בנסיבות המתאימות. בית המשפט ציין כי אין מקום להתערב בממצא העובדתי שנקבע על ידי בית המשפט המחוזי, על פיו כל הבוררים שדנו בתיק חתמו על פסק הבוררות עוד בטרם הוגשה הבקשה לאשרו. משום כך, בית המשפט העליון לא נדרש להכרעה בשאלת האפשרות כי בית המשפט יורה על החזרת פסק הבוררות אל הבוררים שדנו בעניין, כדי שישלימו את החתימות החסרות. בית המשפט ציין כי באותו עניין נפל פגם חמור בפסק הבוררות, שכן הוא הומצא לצדדים בלא שהיה חתום בידי כל הבוררים שדנו בתיק. בית המשפט קבע בהחלטה כי פגם זה ניתן לעתים לתיקון ולא יהיה בו תמיד – כשלעצמו – כדי להביא לפסילת פסק הבוררות.

באותו מקרה אב בית הדין חתם על פסק הבוררות בטרם הומצא לצדדים וחלף זמן קצר בין מועד זה לבין המועד בו חתמו על הפסק כל הבוררים שדנו בתיק. בהתאם, נקבע כי צדק בית המשפט המחוזי כאשר דחה את בקשת הביטול.

בה"פ (ת"א) [1454/91 זבקרופ נ' קאשי](#), [פורסם בנבו] פ"מ תשנ"ג (1) 353 (1992) (להלן: "עניין זבקרופ") נדון פסק שנחתם על ידי בורר אחד מתוך שלושה. בית המשפט המחוזי קבע כי היות והפסק נחתם על ידי בורר אחד בלבד ולא על ידי רוב הבוררים, הרי שלאור [סעיף 20 לחוק הבוררות](#), יש ממש בטענה כי אין מדובר בפסק בוררות. בית המשפט הזכיר את האפשרות של החזרת הפסק לבוררים על מנת להשלים את החסר בחתימות וקבע כי החלטה כזו הייתה ראויה, לולא הושלם החסר והומצא פסק בוררות החתום על ידי שלושת הבוררים, תוך תיקון הפגם בדיעבד.

11. בסיטואציה השלישית שנדונה בפסיקה, פסק הבוררות לא נחתם על ידי אף אחד משלושת הבוררים. מצב זה נדון בה"פ (י-ם) [6375/07 שמעון נ' הזית-עמותה לשיכון רווחה ודת](#) [פורסם בנבו] (21.5.08) (להלן: "עניין הזית"). במקרה זה נדון פסק בוררות אשר נחתם על ידי מזכירות בית הדין בשם בית הדין. בעל הדין שביקש לאשר את הפסק הגיש העתק של הפסק בתוספת חתימתם של שלושת הדיינים שדנו בבוררות. נקבע בהחלטת בית המשפט המחוזי כי לא הייתה מחלוקת שחתימות הבוררים הוספו זמן רב לאחר שנערך המסמך בלא שצוין תאריך החתימה. בעקבות כך נקבע כי בנסיבות אלה אין מדובר בפסק בוררות בר תוקף הניתן לאישור. בית המשפט קבע כי לאור המסקנה שאין בפניו פסק בוררות בר תוקף, אין לקבוע כי בקשת ביטול הפסק כפופה למועדים הקבועים [בסעיף 27 לחוק הבוררות](#). משום כך נדחתה הטענה כי הבקשה הוגשה באיחור.

בית המשפט העליון הזכיר והתייחס בעניין רוזנצווייג לסיטואציה דומה. נקבע כי במסגרת בחינת סוגיית החזרת הפסק לבוררים, על בית המשפט להידרש למספר היבטים ובהם זהות הגורם שחתם על פסק הבוררות. בהקשר זה נקבע כך:

"לא ניתן לקבל מצב בו מזכיר בית הדין הוא שחתם על פסק הבוררות במקום הבוררים שדנו בתיק (ראו: אוטולנגי, בעמ' 756)".

12. העולה מן המקובץ הוא כי במקרה שלפנינו, לא קיים פסק בוררות כלל ועיקר באשר המסמך שנחזה להיות פסק בוררות אינו חתום על ידי אף אחד מן הבוררים. מקרה זה נבדל מן המקרה שנדון בעניין הזית, שבו נחתם המסמך על ידי מזכירות בית הדין ואילו חתימות הבוררים הוספו זמן רב לאחר שנערך המסמך. על מסמך מן הסוג הנדון בפניי, נקבע בעניין רוזנצווייג, כי לא ניתן לקבל מצב בו מזכיר בית הדין הוא שחתם על הפסק במקום הבוררים שדנו בתיק. בענייננו, החתימה היחידה המופיעה על גבי "הפסק" הינה של מזכירות בית הדין. חתימותיהם של שלושת הבוררים אינן מופיעות על הפסק גם לא כיום. שלא כמו בעניין רוזנצווייג ובעניין דבקרופ, חתימתו של אב בית הדין אינה מופיעה על "הפסק".

13. בהקשר זה נטען על ידי המשיב כי קיימת החלטה מיום 24.12.17, שניתנה כמעט כחודשיים לאחר "הפסק" ועליה חתומים שלושת הבוררים. בדיון שהתקיים ביום 13.3.19 טען ב"כ המשיב כי ניתן לראות בהחלטה זו משום פסק דין. טענה זו לא יכולה להתקבל. פסק הדין מיום 31.10.17 הינו מנומק ובסופו קיימת הכרעה, על פיה, על המבקשת לשלם שני שליש מיתרת חוב לפי רשימת הפירעונות. לעומת זאת, ההחלטה מיום 24.12.17 קובעת כי פסק בית הדין בתוקף וכי על המבקשת לקיים את פסק הדין, וזכותו של המשיב לפנות לבית המשפט לקיים את החלטת בית הדין. דהיינו, ההחלטה מיום 24.12.17 איננה יכולה להיחשב כפסק בוררות, שכן, מבחינת תוכנה, היא אינה דומה לתוכנו של פסק הבוררות, אלא שיש בה קביעה כי הפסק הינו בתוקף והיא כוללת היתר למשיב לפנות לבית המשפט לצורך אישור פסק הבוררות. מדובר בהחלטת המשך לפסק הבוררות, בעניין אכיפתו ואין היא בגדר "פסק בוררות". זאת ועוד, ב"פסק הבוררות" מיום 31.10.17 מופיעים שמות שני בוררים בלבד ושמו של הבורר השלישי אינו מופיע כלל. לחסר זה לא ניתן כל הסבר.

14. "הפסק" שלפנינו אינו עולה בקנה אחד עם הוראת [סעיף 20 לחוק הבוררות](#). הוא אינו נושא חתימת אף אחד מן הבוררים ובנוסף, לא רק שלא מופיעות בו חתימותיהם של רוב הבוררים שנתנו את הפסק, כפי [שסעיף 20 לחוק הבוררות](#) מאפשר בתנאי שהובהר בפסק מדוע לא חתם עליו הבורר השלישי, אלא שמופיעים בסופו שמות שני בוררים בלבד. בנוסף, אין בפנינו פסק בוררות שנחתם בדיעבד על ידי שלושת הבוררים. בנסיבות אלה, המסקנה היא כי לא קיים פסק בוררות שניתן לאשרו, כפי שביקש המשיב.

15. לטענת המשיב, בקשת המבקשת הכוללת עילות ביטול לפי [סעיף 24 לחוק](#), הוגשה באיחור, מעבר למועדים הקבועים [בסעיף 27 לחוק הבוררות](#), ואף לא הוגשה בקשה להארכת מועד. משום כך נטען כי אין להיזקק לבקשת הביטול. אכן הבקשה הוגשה לאחר כארבעה חודשים ממועד "הפסק", מעבר למועד הקבוע [בסעיף 27 לחוק הבוררות](#). בענייננו, הגישה המבקשת כתב טענות אחד, שבו טענה כי אין מדובר ב"פסק בוררות" ובו אף טענה כי קיימות עילות לביטול

הפסק. בכך פעלה, בהתאם להמלצת בית המשפט העליון ברע"א 2488/14 יניר יוסטר, עו"ד נ' גיא סגלוביץ, עו"ד [פורסם בנבו] (31.12.14) (להלן: "עניין יוסטר"):

"סבורני כי רצוי שבעל דין המעוניין להעלות טענה מקדמית לפיה כלל לא מדובר ב"פסק בוררות", ולצד זה גם לטעון – כטענה חלופית – כי ככל שייקבע שכן מדובר ב"פסק בוררות" אזי קיימות עילות לביטולו בהתאם לסעיף 24 לחוק הבוררות, יימנע מפיצול הטענות וירכז את כל טענותיו בכתב בית דין אחד שיוגש במועד ובאופן הקבועים בחוק ובתקנות הבוררות בנוגע לבקשת ביטול פסק בוררות. בדרך זו ייחסך הפיצול המיותר של הטענות לשני כתבי בית הדין, וכך גם יימנע בעל הדין מהסיכון שתיטען נגדו בהמשך הטענה כי חלף המועד להגשת בקשה לביטול פסק הבוררות, כפי שקרה במקרה דנן".

יחד עם זאת, המסמך המרכז את טענות המבקשת הוגש לאחר שחלף המועד להגשת בקשת ביטול לפי סעיף 27 לחוק הבוררות. בכך איבדה המבקשת את זכותה לטעון את טענותיה לפי סעיף 24 לחוק הבוררות, מאחר ולא הוגשה מטעמה בקשה להארכת מועד ולא נטען על ידה כי קיימים טעמים מיוחדים להארכת המועד. בעניין יוסטר נקבע כי יש הכרח בהקפדה על המועדים שנקבעו בחוק להגשת בקשה לביטול פסק בוררות:

"בענין הלוי קבע בית משפט זה ניתן להעלות את הטענה שהמסמך שאישורו מתבקש כלל אינו מהווה "פסק בוררות" גם במסגרת תגובה לבקשת אישור פסק הבוררות מבלי להגיש בקשה לביטול פסק בוררות. אולם סבורני כי ככל שטענה מקדמית זו נטענת לצד טענות חלופיות בדבר עילות לביטול פסק הבוררות, וככל שהמועד להגשת ביטול פסק הבוררות טרם חלף, רצוי לרכז את כל הטענות בכתב בית דין אחד..."

העלאת הטענה המקדמית כי המסמך שאישורו מתבקש כלל אינו מהווה "פסק בוררות" אינה פוטרת את המבקש מהמגבלות הקבועות בחוק ובתקנות בדבר המועד והאופן שבו עליו להעלות את טענותיו החלופיות לביטול פסק הבוררות."

בעניין יוסטר הדגיש בית המשפט העליון את הגבול שבין טענת חוסר סמכות לבין הטענה שלא קיים "פסק בוררות":

"ככלל: על בית המשפט להישמר מפני טשטוש גבולות שבין טענת חוסר סמכות (הכלולה במפורש בחוק הבוררות כעילת ביטול) לבין הטענה שאין בכלל "פסק בוררות" (שאינה כלולה במפורש בחוק הבוררות, כאמור), במיוחד לאור העובדה שהאחרונה אינה כפופה למסגרת הזמנים הקבועה בחוק הבוררות" [רע"א 4198/10 איבגי נ' גבאי (פורסם בנבו) (25.12.2012) בפסקה 20 (להלן: עניין איבגי)].

16. המסקנה מכל האמור היא כי טענתה החלופית של המבקשת, על פיה יש להורות על ביטול הפסק על פי אחת העילות הקבועות [בסעיף 24 לחוק הבוררות](#), איננה יכולה להישמע, לאור הגשת בקשת הביטול לאחר כ-4 חודשים ממועד מתן "הפסק". את המועד להעלות טענות בדבר קיומן של עילות ביטול על פי [חוק הבוררות](#), החמיצה המבקשת.

17. אשר על כן, לא ניתן לאשר את "פסק הבוררות", שנושא שמות של שני בוררים בלבד ושאינו חתום על ידי אף אחד מהם וזאת, למרות ההחלטה המאוחרת מיום 24.12.17 הנוגעת לאכיפת הפסק שנחתמה על ידי שלושת הבוררים. ההחלטה האמורה אינה מבהירה מדוע שמותיהם של שני בוררים בלבד מופיעים על גבי "הפסק" הבלתי חתום ואין ודאות לגבי משמעות "פסק" זה והסכמת כל הבוררים לתוכנו. בנסיבות אלה, יוחזר העניין לבוררים, אשר, ככול שה"פסק" מיום 31.10.17 היה מקובל על שלושתם, יחתמו עליו כולם, בצירוף תאריך החתימה. החל ממועד החתימה, יתחיל מרוץ הזמן להגשת ערעור בפני בית הדין הגדול לערעורים וככול שהערעור יידחה, יחל מרוץ הזמן (ממועד החתימה) להגשת בקשת ביטול לפי [סעיף 24 לחוק הבוררות](#).

18. סוף דבר: הבקשה שעניינה "התנגדות לאישור הפסק" מתקבלת. התוצאה היא שאין לאשר את הפסק ואין לבטלו. הבוררים יפעלו בהתאם לאמור לעיל בפסקה 17. על המשיב לשאת בהוצאות המבקשת ובשכר טרחת עו"ד בסכום כולל של 3,000 ₪.

המזכירות תשלח העתק פסק הדין לבאי כוח הצדדים.

ניתן היום, י"א אדר ב' תשע"ט, 18 מרץ 2019, בהעדר הצדדים.

[בעניין עריכה ושינויים במסמכי פסיקה, חקיקה ועוד באתר נבו – הקש כאן](#)

אביגדור דורות 54678313-/-

נוסח מסמך זה כפוף לשינויי ניסוח ועריכה